

KNJIŽEVNOST.

Dr. J. Debevec: **Grška drama.** (Nadaljevanje.) Z dvema slikama in eno prilogo. Jahresbericht des k. k. I. Staatsgymnasiums zu Laibach, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1913/14 durch den Direktor Dr. Laurenz Požar. Laibach, 1914. — Kulturo našega naroda tvorijo trije činitelji: grška in rimska antika, krščanstvo in narodova individualnost, ki se javlja v samoraslem mišljenju in čuvstvanju, s katerim si slovenski narod prilasča in asimiluje tuje umske pridobitve. Kdor hoče torej moderno kulturo prav umevati, mora poznati postanek in razvoj teh treh sestavin naše kulture in njihov vpliv v moderni dobi. Tu je predvsem klasična kultura, zlasti grški klasicizem. Vsa moderna umetnost — in naj se na videz še tako daleč oddaljuje od njega — sloni končno na klasicizmu. Doba petdesetih let po perzijskih vojnah — pentekontaetija — doba Perikleja, Feidija in grških tragikov pomenja pri Grkih višek umetniškega udejstvovanja. Kakor je bil Homer v vseh časih učitelj Grkov in Atene učiteljske Grške, tako so tragiki — Ajshil, Sofokles, Evripides — danes vsemu svetu doslej še nedoseženi učitelji v dramatiški umetnosti. Če je drama najplemenitejši literarni proizvod — kritika življenja v predstavljanju življenja samega — tedaj je za poznavanje in presojo prave dramatiške umetnosti predvsem treba poznati najstarejše in najpopolnejše dramatiške proizvode grških tragikov. — Slovenci imamo zelo malo grške literature v prevodu. Grška lirika n. pr. bi bila vredna genialnega tolmača. Kar se tiče dramatike, imamo dosedaj, kolikor mi je znano, tri drame prevedene: Sofoklov Ojdip na Kolonu, prevedel R. Perušek, Narodna biblioteka, 43. snopič (1892); Kračmanov Matija-Valjavec je poslovenil Ajanta v Janežičevem Glasniku (1860), prof. Fr. Omerza pa Filokteta v dijaškem listu »Mentor« 1913/14.¹ O drami kot taki je napisal Perušek kratek uvod svoji prestavi. Kaj temeljitejšega o tem za razumevanje grškega življenja tako eminentno važnem predmetu v slovenskem jeziku doslej nismo imeli. Zato je pač vsak, kdor je le par hlač raztrgal po gimnazijskih klopeh, z zanimanjem segel po lanskem in letošnjem izvestju prve državne gimnazije, v katerih profesor dr. J. Debevec z njemu lastno živahnostjo in nazorostjo analizira vsebino in tehniko grške drame. Lansko leto je obdelal sedmero ohranjenih tragedij Ajshilovih, letos je prišlo ravno toliko ohranjenih Sofoklovih dram na vrsto. Dr. Debevec piše znanstvene razprave kot umetnik; ne pričinja z dolgim uvodom »ab ovo«, ampak te po znanem pravilu, ki ga Horac že pri Homeru hvali, prime za roko in te pelje in »medias res«. V Trstu se l. 444. pred Kristusom poslovita od slovenske zemlje, v atenskem pristanišču Pireju izstopita na Dionizov praznik in pisatelj te pelje k predstavi Sofoklovega Ajanta. Preden se igra prične, ti pisatelj na tihem razloži ustroj starogrškega gledališča; ti hitro predstavi vsako osebo, ki nastopi, razloži kretnje in gibanje in povzame vodilne misli

¹ Sofoklova Antígona se je svoj čas predstavljala v deželnem gledališču, a je skoro gotovo ostala v rokopisu.

iz dejanja. Vmes pa ti vrže kak duhovit migljej na frapantno podobnost, analogijo iz moderne življenja, zlasti iz cerkvene liturgije, n. pr. trije grški igralci in služba božja z leviti, grški oder in ikonostaza v pravoslavni cerkvi itd. Osupneš in se čudiš, komaj se zaveš, da je res, že ti živahni Mentor pokaže kaj drugega. Hočeš nočeš, do zadnjega moraš z napetostjo slediti prizorom, ki se vrše pred teboj. Pri vsakem novem prizoru zveš nekaj, vedno bolj spoznavš preprosto in vendar dovršeno tehniko Sofoklove drame, razumevaš razvoj dejanja, vedno bolj pa tudi uvidevaš idejni razvoj drame in Sofoklovo svetovno naziranje. Exodus — kor zapusti orkestro — drama je končana; pri eni predstavi si bil, pa poznaš grško gledališče, grško dramo, pesnika in njegovo srce, poznaš velik kos, skoroda bistvo grške kulture. Pa reci, da to ni umetnost, kar je napisal Sofokles — in Debevec o Sofoklu!

Pisec teh vrstic bi si želel obširnejšo analizo idejne vsebine, ta bo pa morda bolj na mestu, ko bomo poznali še filozofa na odru — Evripida. Zanimiva je namreč paralela med srednjeveškim, oziroma modernim gledališčem in med starogrškim, oziroma rimskim. V obeh slučajih je prvotno gledališče del službe božje, predstavljajo se svete zgodbe, veličastne osebe. Sveta vsebina pa se začne kmalu umikati človeški, iz žalostne nastane igrokaz in šaloigra. Toda ostanimo pri Grkih. Pri Ajshilu grandiozna vsemogočnost bogov, spričo katere se človekov značaj ne more razviti, a bi nasproti bogovom tudi ne imel nobene veljave. Človek, prah si. . . Pri Sofoklu pa že značaj določa razvoj dejanja (Antígona, prim. kor *πολλὰ τὰ δεινά* . . .), njegove osebe imajo že človeško kri in življenje, a voljo bogov morajo izpolniti (prim. kralj Ojdip). Pri Evripidu pa je vsebina že popolnoma človeška, skepticizem in sofistika Evripidove dobe. Evripidova umetnost je predhodnica srednje in nove komedije, grške in latinske. — Toda počakajmo, da nam dr. Debevec pokaže še Evripida in Aristofana. Čas bi že bil, da nam kdo posloveni grške tragike; fino, čuteče razumevanje, filološko akribijo in izurjenost v slovenskem izrazu bi moral dotičnik imeti združene.

Dr. Debevec spis »Grška drama« se mi zdi vzor za spise, kakršne naj bi priobčevala naša gimnazijska Izvestja. Živahni, zanimivi opisi vprašanj, ki so v zvezi s šolskimi predmeti; seveda na višku moderne znanstva, a vedno vsaj v splošno razumljivi, če ne v poljudni obliki. Kaj imamo od učenih spisov, če jih nihče ne bere, razen par strokovnjakov. Dr. Debevevo razpravo pa bo z zanimanjem in s pridom bral dijak in strokovnjak. Svoj čas smo v osmi šoli prebrali Antígono do prvega kora (*Ἀντίς ἀελίου*), o grškem gledališču nismo dobili niti pojma. Utile et dulce se mi zdi tukaj pravo načelo.

Morda se bo vendar enkrat izpolnila želja ustanovnika tega lista dr. Fr. Lampeta: »Pravemu uvajanju klasične starodavnosti v naše slovensko slovstvo želimo najboljšega uspeha«. (Dom in Svet I. [1888] str. 95.)

Dr. J. Samsa.